

ARTICVLEN Ende Conditien vandẽ peys ende eeuwich Verbondt/ ghemaect tusschen de alderhoochste ende aldermachtichste Princen / Philips by der gratien Godts Catholijcken Koninc van Spaengien / etc. ende Henric de vierde deses naems / by de zelve gratie Godts / de alder Christelijcsten Koninc van Vrancrijc / inden Jare 1598.

Midtsgaders ooc de Artijckelen des Peys ghemaect int Kasteel van Cambresy int Jaer 1559 tusschen den voornoemden Heere Catholijcken Koninc van Spaengien ende hooch-loflijcker memorien Henric de tweede / d'alderchristelijcste Koninc van Vrancrijc.

Wt de Fransoysche in onse Nederduytsche tale ghetroulijc overghezet, na de Copije ghedruct tot Parijs. Anno 1598.

TOT ROTTERDAM,

By Jan van Waesberghe / aen de Merct / inde Fame.

M. D. XCVIII.

IN den Name Godts.

Schepper des Hemels ende der Aerden: Eenen yeghelijcken zoo teghenwoordich als toekomende zij kennelijc / dat alzoo het Koninerijc van Vrancrijc / als ooc de Nederlantsche Provintien deur de verderflijcke inlantsche als wtlandtsche lancduerighe orloghen gheleden hebben een onwtsprekelijcke schade / verderf ende desolatie / het welcke ooc mede midtler tijdt gheniet hebben de Koninerijcken van Spaengien ende Enghelandt / als ooc die van Savoyen: ende den alghemeynen Vyandt der Christenheyt / dese occasien waernemende / ende dese onse oneenicheden hem grootelijcx voorderlijc zijnde tot overvallinghe veler Christener Landen ende Provintien: Soo ist dat onsen alderh. Vader den Paus Clemens de achtste deses naems / dit bemerckende / ende behoorlijcken daerinne willende voorsien / om dit aenstaende quaet totten wortel toe wt te roepen ende te vernietighen / heeft by synen Legaet te Madril / ende andere doen verkondighen vele ende verscheydene Remonstrantien / vermaninghen ende bewijsredenen den machtichsten / grootsten ende wtnemensten Prince / Philips de tweede / by der gratien Godts / Catholijc Koninc vau Castillen / Arragon / Leon / der twee Cecilien / van Hierusalem / Portugal / Navarre / Granaten / etc. om hem te beweghen ende te raden tot eenen goeden Peys / vrede ende eenicheyt met den voornaemsten / machtichsten ende alderhoochsten Prince Henric de vierde ooc by der gratien Godts / den alderchristelijcsten Koninc van Vrancrijc ende Navarre / aen den welcken syne heylicheyt ghesonden heeft den doorluchtichsten ende Eerweerdichstẽ Alexander de Medicis Cardinael van Florencen / synen ende synes heylighen Stoels Legaet / ten eynde ghelijcke Remonstrantien ende verthooninghen by hem zouden ghedaen worden aenden voornaemde Christelijcsten Koninc.

Ende onsen voorschreven heylighen Vader den Paus verstaen hebbende / dat den voornoemden Catholijcken Koninc dese zakẽdes Vreden eñ Peys gestelt hadde / eñ dien volgende / volkomene macht ghegheven hadde aen den grootmachtighen ende hoochgebooren Prince Albertus / Cardinael ende Eerts Hertoghe van Oostenrijc

synen Neve / door het goet betrouwen dat hy aen hem heeft / ende hem wetende altijdt zeer gheneghen tot de voorderinghe des Peys / ende aen hem ghezonden zoude hebben den zeer eerweerdighen Vader / Broeder Bonaventura Calatagirono / General van Sinte Franciscus Ordene / om hem hier van syne meyninghe te verklaren / ende tghene hy verstaen hadde te wesen den sin ende voornemen des Catholijcken Coninckx voorschreven / zoo vele den Peys aenghinc : ende tzelve by den voorschreven Generael aen den voorschreven Christelijcksten Coninc ooc vertoont zijnde / volghende het bevel van syne Heylichheyt / zoo hebben de voornoemde Heeren Koninghen beweeght met een yverighe Godtvruchticheyt ende metlijden / ende een zeer groot verdriet ende herten-leedt inwendich hebbende over de lancdurighe ende zware verdruckinghen / die ter oorzaken deser voorschreven Orloghen / hunne Coninckrijcken / Landen ende Onderzaten gheleden hebben / ende noch teghenwoordich lijc lijden / niet willen na-laten het ghene men speurt te wesen inde macht der vromer ende Godtvreesende Princen ende Voorstaenders hunner Onderzaten / om goede ende vaste ruste te stellen inde gheheele Christenheyt / ende bezonder onder de Princen daer hun Godt de Heere over ghestelt heeft / waernemende met groote bedachtsaemheyt de zeer wijse ende vaderlijcke vermaninghe van onsen voorschreven heylighen Vader / ende hun daer toe voeghende / vermaent hunne Vrienden ende Bondtgenoten mede met hun te willen verstaen tot eenen goeden Peys / eendracht ende vrede / ter eeren Godts / verheffinghe syns heylighen Naems / verzekeringhe ende stilheyt aller Christelijcker Provincien / ende tot verquickinghe ende ruste huns Volcx ende Onderzaten.

Ende om tot desen Peys ende Vriendtschap te komen / daer van te tracteren / ende te sluyten zijn ghecommitteert dese ghedeputeerde / te weten byden voornoemden Heere / Cardinael / Eertshertoghe inden name ende van weghen des Catholijcken Coninckx / expresse ende volkomene macht hebbēde van syne Majesteyt / de Heeren Joan Richardot / Ridder / Opperpresident vande secreten Raet des Coninckx voorschreven / ende Raedt van Staten / Heer Joan Baptista de Taxis / Ridder / Commandeur inden Santes vande krijghsordeninghe van Sint Jacob / vande voornoemden Raedt van Staten ende KrijghsRaedt / ende Heer Lowis Verreyken /

ooc Ridder/Audiencier ende Opper Secretaris/ende Tresorier der Brieven des voorsz. Raedt van Staten. Ende van weghen des Christelijcksten Koninck/ Heer Pomponius de Bellievre/ Ridder/ Heere van Grigon/ Raedtsheer inden Raedt van Staten/ ende Heer Nicolas Brulart Ridder/ Heere van Sildeny/ ooc Raedtsheere des zelven Koninck ende Raedt van Staten/ ende President int Hoff ende Parlement van Parijs/ alle voorsien met ghenoechsame middelen ende authorisatie/ die in het eynde van dese zullen ghevoecht worden/dewelcke wt kracht van hunne ghegheven macht/ inde presentie des voorschreven Cardinaels ende Legaet (die langhen tijdt deuchdelijcken ghearbeyt heeft tot desen vrede ende vereeninghinghe) tsamen bestemt ende gheaccordeert hebben dese volghende Artyckelen.

I.

INden eersten is besproken ende gheaccordeert dat het Tractaet des Peys tusschen de voornoemde Heeren Coninghen Philips de Tweede/ende Heyndric de vierde zal vast ende onbrekelijc blyven/in aller manieren ende voeghen als inhouden d'artijclen begrepen in het tractaet des Peys/ ghemaect in t'Casteel van Cambresis inden jare 1559 tusschen den voorschreven Catholijcken Coninc/ ende hooghlofsijcker memorien Heyndric de tweede Coninc van Vrancrijc/ welc tractaet de voornoemde Ghedeputeerde ende ghenaemde op een nieu hebben toeghestaen ende bevesticht in alle syne puncten/ als oftet van woorde tot woorde hier in begrepen ware/ zonder in dit ofte in eenighe andere voorgaende iet tusschen ghevoeght te hebben/ dewelcke alle in hun gheheel zullen blyven/ dan alleenlijc tghene by desen Tractate expresselijc zal vernieticht worden.

II.

ENde desen volghende zal van nu voortaen/ ende vanden daghe ende datum deses Tractaets tusschen de voorschreven Coninghen/ hunne kinderen gheboren ende die noch ter werelt moghen komen/nacomelinghen ende erfghenamen/ hunne Conincrycken/ landen ende onderdanen wesen eenen goeden/ verzekerden/ vasten ende ghedurighen peys/ vereeninghe/ ende een eewigh verbondt ende vrientschap/ende zullen malkanderen broederlijcke liefde toedraghen met aller vlijt voorstaende elcanders bezit eere ende reputatie/ende vermijden zoo veel het hun doenlijc is/ deen des anders schade: zullen ooc geen onderstandt doen oft niemandt wie hy ooc zy gunste toedraghen ofte voorderen tot deen oft des anders nadeele. Ende van nu aen/ zullen ophouden alle vyantschappen/ in verghetinghe stellende alle voorgaende quade zaken/ hoedanich de zelve ooc zijn moghen/ dewelcke doot ende teniete zullē blijvē/zonder int minste eenich vermaen daer van te makē. Wederlegghende by dit teghenwoordich tractaet alle handelinghen/ verbintenissen/ende heymelijc verstandt/dat in eenigher manieren zoude moghen strecken tot deseens

ofte anders nadeel / met vaste belostenisse van nimmermeer te doen ofte doen doen dat deen den anderen zoude moghen schadelijc wesen/ noch ooc toe telaten dat hunne vassalen ofte Onderdanen zulcx doen gherechtelijc ofte ongherechtelijc : Ende oft eenighe derzelver van wat qualiteyt ofte conditie die ooc waren hier namaels daer teghen deden / dienende te water ofte te lande / ofte eenighe anderen bystandt deden tot nadeele van eenighe des voornaemde Coninghen / zal d'een oft d'ander ghehouden wesen zulcx teghen te staen en te beletten / ende de zelve strenghelijc te straffen / als brekers deses Tractaets / ende verstoorders der ghemeyner rusten.

III.

Ende by middelen van desen voorschreven Peys ende vaste liefde / zullen d'onderdanen van wedersyden wie sy ooc zijn / midts onderhoudende de wetten ende de costuymen des landts / moghen gaen / komen / woonen / handelen / reysen ende keeren in elckanders Landen/ als Cooplieden oft andersints zoo het hun best goetduncken zal/zoo te water zout ende soet/alste lande/tracteren en converseren: Ende zullen d'ondersaten beschermt ende onderhouden worden / midts redelijcker wijse betalende in alle ghewoonlijcke plaetsen de behoorlijcke tollen ofte gerechticheden / ende andere die by hunne Majesteyten ofte hunne nacomelinghen opgherecht zullen worden.

IIII.

Zullen ooc ophouden alle brieven van verpandinghen die zouden moghen verleent zijn / tzij wt wat oorzake tzelve ooc ghescheit zij/ ende en zullen van nu voortaen gheene by eenich der voorschreven Princen wtgheghevèn worden tot achterdeel van deen ofte des anders Onderdanen / dan alleenlijc teghen de Principaelste misdoenders ende hunne medeplichters / ende dat noch alleenlijc by opentlijcke verachtinghe ende weygheringhe der Justitien / van het welcke/als ooc vanden brieven van daghementen en verzoeckinghe der zelver/ de zelve zullen moeten doen blijcken die dusdanighe brieven verzoecken/inder manieren ende forme als het recht vereyscht.

V.

De steden / ondersaten / huyshoudende ende inwoonders der Graeflijcheden van Vlaendren/Artois ende andere Nederlandtsche Provincien / als ooc de Conincrijcken van Spagnien / zullen ghenieten de Privilegien / gherechticheden ende vryheden / die hun ghegunt ende gheaccordeert zijn by de Coninghen van Vranckrijc / voorsaten des voorschreven alderchristelijcxsten Coninex: Ende van ghelijcken de Steden / bewoonders ende inwoonders / ende ondersaten van tConincrijc van Vrancrijc / zullen ooc ghenieten de Privilegien / gherechticheden ende vryheden die sy hebben inden voorschreven Nederlanden ende Conincrijcke van Spagnien / in alzulcker voeghen als elc van hun de zelve hier voormaels ghenietende ghebruyct hebben / ende ghebruypten wt crachte des voorzeyden Tractaets vanden jare 1559/ ende andere voorgaende Tractaten.

VI.

Is ooc besloten ende gheaccordeert / dat indien den voorschreven Heer ende Catholijcken Coninc gheeft ofte over draeghe by Testamente/ghifte / resignatie ofte andersindts hoemen dat noemen zoude moghen aende doorluchtighe Infante mevrouwe Isabelle syne outste Dochter ofte andere alle de Nederlandtsche Provincien met de hertooghdommen van Bourgongnen ende Charlois / dat alle de voorschreven Provincien en Graesschappen zullen ghehouden worden mede begrepen

te zijn in dit teghenwoordich tractaet / ghelijc als die waren in dat vanden jare 1559 / ende van ghelijcken de voorschreven Vrouwe Infante / ofte dien den welcke den voorschreven Catholijcken Coninc die zelve mochte ghedisponert ofte ghemaect hebben / zonder dat het van noode zal wesen/een ander nieu Tractaet daerom te maken.

VII.

Ende zullen wederom moghen komen d'Onderzaten ende Dienaers van d'een ende de andere zijde zoo wel gheestelijcke als waerlijcke / niet teghenstaende dat sy ghedient hebben de wederpartije/in hunluyder Beneficien ende Officien daer mede sy voorsien waren voor den wtganc van December in het Jaer 1588 ten ware de Pastorijen diemen bevonde Canonelijcken voorsien/midtsgaders dat alle ende elcx besonder heure onroerende goederen/ eeuwighe Renten/ Lijfrenten ende Losrenten die sy ter zake vander oorloghe beghonnen in het eynde vant voorschreven Jaer 1588 niet en hebben ghe heven/wederom zullen ghebruycken ende ghenieten/ na de publicatie van desen Vrede/ ende van ghelijcken de zelfde die zedert verschenen ende aenghekomen zijn by successie/ofte andersins zonder eenighe contradictie oft teghen zegghen/zonder nochtans te moghen eysschen vande ghene die de voorzeyde onroerende goederen gheaenvaert hebben / de profyten oft ghenut daer van ghekomen / totten dach der publicatie van het voorschreven Tractaet / noch de schulden die vervallen zijn voor den voorschreven dach / ende zal ghehouden werden voor goet ende van waerden de repartitie die daer af ghedaen is ofte ghedaen zal worden by den Prince/syn Lieutenant/ oft ghecommitteerden onder syne Jurisdictie/vanden welcken tvoorsz. arrest ghemaect zijn zal. Ende en zullen tot genighen tijden de Crediteurs vande zelve schulden / oft yemandt hunlieden Actie hebbende / ontfanghen werden om de voorsz. schulden te vervolghen in eenigher manieren/ende voor wat Actie dattet zij/teghen de ghene vande welcke de voorsz. ghiften ghegheven zijn / noch teghens de ghene die wt krachte van alzulcke ghifte ende confiscatie die hebben betaelt/om wat zaken de voorsz. schulden zijn moghen. Niet teghenstaende eenighe letteren van verbande / die de voorsz. Crediteurs moghen hebben / dewelcke deur den effecte vande voorsz. Confiscatien zyn / ende blijven zullen by dit Tractaet ghecasseert/gheannuleert/ ende zonder eenighe kracht.

VIII.

Ende zullen de voorsz. Onderzaten ende Dienaren aen wedersijden wederom keeren tot hunne onroerende goeden ende renten / ghelijc als voren : niet teghenstaende alle ghiften/ toelatinghen/ verklaringhen/ confiscatien / commissien ende sententien / maer door contumatie ende in absentie van Partijen / de zelf de niet zijnde/ ter oorzaken van dese voorsz. oorloghen/ hoe dattet oec zij/ welcke sententien ende wtspraken ghegheven zoo wel in Civile als Criminele zaken/zullen blijven nul ende van gheender weerden/ als oftse niet gheschiet en waren / ontslaende de voorsz. Ondersaten deshalven int gheheele/ ende cesserende alle verhinderinghe ende teghensprekinghe op hunne gherechticheden/int aengaen deser oorloghe/zonder dat iemandt zal moghen naergheзocht worden om eenighe publike lasten ende bedieninghen/ tzij om de victualien/ handelinghe van penninghē ofte andere/gheduerende den tijt ende occasie vande voorsz. oorloghe/ waervan sy rekeninghe ghedaen zullen hebben/ voor alzulcke dewelcke alsdoen macht hadden omme daer vā te ordonneren : welverstaende / indien de voorn. Onderzaten ende Dienaren niet bevonden en worden belast te zijn niet eenighe andere crimen ende delicten / dan datse ghedient hebben aen de contrarie zijde: ende en zullen nochtans niet moghen

wederkeeren tot de Landen ende Heerlijcheden der voorschr. Heeren Coninghen/ zonder voor eerst daer-over verkreghen te hebben permissie ende opene Brieven/ van hunne Majesteyts / waer-van sy niet en zullen ghehouden zijn de verificatie te vervolghen voor de Commisen ende Officiers van hunne voorñ. Majesteyts.

IX.

De ghene die zullen zijn voorsien gheweest van d'een ofte d'ander sijde met eenighe beneficien/ staende tot de collatie / presentatie ofte andere dispositie der voors. Heeren Coninghen / ofte eenighe andere Leecke persoonen / zullen blijven inde besittinghe ende ghebruyc der voorñ. beneficien/ als wel ende behoorlyckẽ voorsien.

X.

Int faveur ende ten aensiene vanden voorñ. Vrede / ende op dat de voorschrevẽ Coninghen malkandren contentement gheven/ is verdraghen ende gheaccordeert datse zullen wederom gheven ende restitueren d'een den anderen dadelijcken eñ ter goeder trouwen zulx alsser zal bevonden zijn inghenomen/ aengheslaghen ende ghehouden te wesen/ by hen ofte andere/ hebbende last van hun/ oft in hunnen name. In elcanders Landen/ te weten/ de voorñ. alderchristelijcste Coninc zal wederom gheven den Catholijcken/ tghebruyck ende tbezit van het Graefschap van Charlois/ syne toebehoorten ende dependentien/ om tzelvighe door hem ofte syne Nasaten te ghebruycken volkomentlijcken ende gherustelijcken / ende te houden onder tgeneral ghebiedt der Coninghen van Vrancrijc : ende indien eenighe plaetse bevonden wordt inghenomen te zijn tzedert den vrede vant Jaer M. D. Lix. door den voorñ. alderchristelijcsten Coninc/ ofte door de syne/ zal desghelijcx gherestitueert worden/ ende dat alles binnen den tyt van twee Maenden/ te rekenen vanden dach ende deser teghenwoordigher.

XI.

Desghelijcx zal den Catholijcken Coninc wederom gheven ende restitueren den alderchristelycsten Coninc / de plaetsen de welcke zullen bevonden worden door hem ofte andere/ hebbende last van hem ofte in synen name/ inghenomen/ aenghetast ende ghehouden te wesen tsindert tvoorñ. Tractaet opt Casteel in Cambresis te weten/ Calis/ Ardres/ Monthollin/ Dorlens/ de Chapelle/ ende Chastelet in Picardijen / Blawet in Bretaignen / ende alle andere plaetsen die den voorñ. Catholycken Coninc daer ofte elders in Vrancrijc zoude moghen inghenomen hebbẽ sindert tvoorñ. Tractaet / ghehouden zijnde by hem oft eenich vanden synen.

XII.

Zoo vele aengaet Calis/ Ardres/ Monthuillin / Dourlens / de Chapelle ende Chastelet/ zullen de zelve plaetsen wederom ghestelt ende ghelevert worden door den voorñ. Catholijcken Heer Coninc ofte syn Dienaers/ dadelijcken / ter goeder trouwen ende zonder eenich langher uytstel noch swaricheyt / omme hoedanighe oorzake oft decsel tzelve zoude moghen wesen/ aen dien ofte den ghenen die daertoe door den alderchristelijcsten Coninck zullen worden ghedeputeert / binnen twee maenden precieselijc/ te rekenen vanden dach ende date deser teghenwoordigher/ in den stant daer sy teghenwoordelijcken in zijn / zonder daer van iet af te breken / te verkrencken noch te beschadighen/ in eenigher manieren / ende zonder datmen zal moghen pretenderen noch eysschen eenich verschiet voor de Fortificatien/ ghemaect inde voors. plaetsen / noch ooc voor de betalinghe diemen zoude moghen schuldich wesen aen de Soldaten ofte lieden van oorloghe daer binnen zijnde. Ende zal de

voorschreven overleveringhe der Steden ghedaen worden eerstelijcken van Cales Ardres/ ende der andere daernaer/ in zulcker voeghen dat de voorf. restitutie der voorf. plaetsen/ ghcheel zij voldaen binnen den tyt van twee maenden.

XIII.

Aengaende de restitutie van Blauet sal ooc volcomelijcken ter goeder trouwen ende zonder eenigh wtstel ofte zwaricheyt onder wat pretext ofte oorzake het sy/ gheschieden aenden ghenen die daer toe gecommitteert zullen zijn byden voorschreven Heere alder Christelijcsten Coninc/ ende dit binnen drie maenden na den dach ende datum van desen teghenwoordighen/ Ende mach de voorschreven Heere Catholijcken Coninc doen afbreecken de fortificatien/ by hem ofte den sijnen doen maecken aen t'voorschreven Blauet ende andere plaetsen die by hem gherestitueert zullen werden in Brittangien/ indien daer eenighe zijn/

XIIII.

Ende ghedaen hebbende de restitutie vande voorsz plaetsen/ mach den Heere Catholijcken Coninc wech doen voeren alle het Gheschut/ Busklooten/ Vivres ende alle andere munitien van Oorloghe ter voorzeyder plaetsen bevonden zullen worden ten tijde vander restitutie. Moghen ooc de Soldaten ende Krijschsvolc ende andere uyt de voorzeyde plaetsen vertreckende/ doen wech voeren alle hen meublen/ henluyden toebehoorende/ zonder dat henluyden gheoorloft is yet te eyssehen vande Inwoonders der zelver plaetsen ende van tplatte Landt/ noch te beschadighen heur huysen/ oft yet te benemen den voorschreven Inwoonders toecomende.

XV.

Ende t[illegible]n eynde dat het Krijsch-volc op t'voorzeyde Blauet zijnde/ bequamelijcxt moghen vertrecken na Spaengien/ zoo zal den voorsz Heere Alderchristelijcxsten Coninc haer doen accomoderen van Schepen ende Schippers/ in welcke Schepen sy zullen moghen laden t'Gheschut/ Vivres ende andere ammonitie van Oorloghe/ met henluyden bagagie/ t'welc sy op t'voorsz Blauet ende andere plaetsen die gherestitueert zullen zijn in Brittaingnien/ zijn hebbende. Mits doende versekertheyt vande restitutie vande voorsz Schepen ende renvoy vande voorsz Schippers binnen den tijt daer toe gheordonneert.

XVI.

Belovende daer en boven den voorsz. Ghedeputeerden tot versekertheyt van de restitutie vande voorsz plaetsen/ zoo haest dit teghenwoordighe Tractaet by heurlieder Heere Alderchristelijcxsten Coninc zal zijn geapprobeert/ te leveren vier Hostagiers de ghene die hemluyden believen zal te verkiesen/ ondersaten van den voorsz Catholijcken Coninc/ de welcke wel eerlijc ghetracteert zullen worden/ sulcx behoort na haren staet ende qualiteyt. Alle welcke restitutie volcomelijc ende behoorlijc ghedaen zijnde/ de voorsz Hostagiers vry wederom ghelevert zullen werden/ ter goeder trouwen ende zonder eenich wtstel ofte dilay. Wel verstaende dat na de volcomen restitutie der ses plaetsen in Picardien twee vande voorsz Hostagiers zullen werden ontslagen/ ende blijvende de ander twee tot ter tijt toe t'voorsz Blavet zal zijn gherestitueert.

XVII.

Ende alzoo de saecken inden tractate vanden Jare 1559 begrepen/ niet gheexecuteert en syn volghende d'articulen van t'selfde/ zo zal d'executie gedaen ende voleyndt worden van t'ghene datter aen ontbreeckt/ zoo wel om den inhouden van t'gene totten Leene behoort vanden Grave van S. Paul/ de Lemiten vande Lan-

den der twee Princen / de Landen die ghehouden zijn in surceantie / vrydom van tollen ende vreemde schattinghen gepretendeert by die vande Graefschappe van Bourgongne Bisschop Teruuane / d'Abdije van S. Jan aenden berge van t'Hertochdom van Bouillon / Restitutie van eenighe gepretendeerde plaetsen van d'een ende d'anders weghen / ende andere die behooren gherestitueert te zijn uyt krachte van tvoorszeyde Tractaet ende alle andere questien ende gheschillen / die alsnoch niet en zijn beslicht ende gheeyndicht / zulcx alsdoen was overkomen te buyten ende te eyndighen. Zijn tot dien eynde ghenomineerdt ende ghedeputeert Arbiters van d'een ende d'ander zijde / volghende de resolutie van t'voorzeyde Tractaet / de welcke vergaderen zullen binnen ses maenden ter beteyckender plaetsen / om t'gunt voorschreven is te doen / indien partyen daer in accorderen / ende indien niet / zullen een ander plaetse moghen verkiesen.

XVIII.

Ende alzoo inde scheydinghe vande Landen gheordineerdt aen t'Bisdom van Atrecht / van Amiens / S. Omer ende Bolongne bevonden werden Dorpen van Vrancrijc toegheschict aen den Bisschop van Atrecht / S. Omer / ende andere Dorpen van den Lande van Artois ende Vlaenderen aen de Bisschoppen van Amiens ende Boloingne / daer wt dicwils groote confusie ende desordre ghecomen is. Ende naer voorgaende consente ende toelatinghe van onsen heylighen vader den Paus van Roomen / zijn tot dien eynde ghecommitteert Commissarissen van d'een ende d'andere zijde / de welcke vergaderen zullen binnen een Jaer ter plaetse daer henluyden gheordonneert zal werden / om te resolveren vande veranderinghe die ghedaen mach zijn vande voorzeyde Dorpen / tot commoditeyt van d'eene ende d'andere.

XIX.

Alle ghevanghenen inder Oorloghe / als noch ghevanghen zijnde / van d'eene ende d'ander zijde / zullen vry ende quijt ghelaten worden / mits betalende de costen / ende tgunt sy aen yemants anders rechtelijc schuldich zijn / zonder ghehouden te wesen eenich rantsoen te betalen : ten ware sy luyden daer van waren gheaccordeert voor date deser. Ende indien yemandt klachtich ware van overdaet / daer van zal werden gheordonneert byden Prince in den lande daer de zelve ghevanghenen zijn.

XX.

Ende alle andere ghevanghenen ondersaten vande voorsz Heeren Coninghen die om der benautheydt vander Oorloghe ghevanghen sitten op de Galeye van heure Majesteyten / zullen terstont ontslaghen ende vry ghelaten worden / zonder eenich vertrec / onder wat pretext oft oorsake t'zelve zouden moghen zijn / zonder de zelve eenich rantsoen oft verteerde costen te moghen eysschen.

XXI.

Ende zijn ghereserveert aenden Catholijcken Coninc van Spangnien ende aende voorschreven Hoochgeborene / syne outste dochter ende heure successeurs ofte actie van hen hebbende / allen t'recht / actie ende pretensie dien sy verstaen heurluyden toe te behooren van t'voorschreven Coninckrijcke / Landen / Heerlijckheden / oft andersints om wat saecken het syn mochten. Vande welcke hy nochte syn Predecesseurs expresselijc niet en hebben gherenoncieerdt / om daer aff eenich vervolch te doen by weghen van Vruntschap ofte Justitie / ende niet met wapenen.

XXII.

Ende op t'gunt gheremonstreert is by de voorschreven ghedeputeerden van-
den voorschreven Heere Catholijcken Coninc omme te gheraecken tot eenen
goeden peys / dat syne Majesteyt begherende ende versoeckende is / dat den zeer
excellenten Prince / myn Heer den Hertoch van Savoyen begrepen zoude zijn
int voorschreven tractaet. Begheerende den voorschreven Heere Catholijcken
Coninc het welvaren ende conservatie vanden voorschreven Heere Hertoch als
syn eyghen / om de na-maechschap van bloede ende alliantie die sy metten ande-
ren houden. Twelc ooc verklaert Messire Gaspar de Geneve / Marquis van
Lullin / Raedt van state / Camerling ende Colonnel vande guarde vande voorsz
Heere Hertoch / des voorschreven Heere Hertochs Luytenant ende Gouverneur
van t'Hertochdom van Aouste ende vande stadt d'Jurce / synen ghecommitteer-
den ende ghedeputeerden / ghelijct blijct by syne macht ende procuratien hier
onder gheinsereert / dat den selfden Heere Hertogh synen Meester ter eeren / van
te zijn ghesproten vanden Broeder vanden Over-groot-vader van den Heere
Alderchristelijcsten Coninc ende van de eyghen nichte vande Coninghinne syne
Moeder / syne meeninghe is contentement te gheven den voorzeyde Heere Coninc /
ende als van syn onderdanighe maechschap die te erkenen van alle eere / dienste
ende ghebruyc van vrientschap / hem moghelijc zijnde / om hem in toecomende
tijden meerder contentement van dancbaerheyt te doen / dan hy voorgaende
heeft ghemoghen / overmits de ghelegentheyt des tyts. Belovende den voorsz
Heere Coninc / erkennende by desen syne goede affectie / dat hy wederom ghe-
bruycken sal ghelijcke goetheyt ende verklaringhe van vrientschap / als de vier
laetste Coninghen ghebruyct hebben teghens zeer Hoochloflijcker memorie myn
Heere den Hertogh synen Vader.

XXIII.

Is besloten ende ghearresteert dat den voorzeyde Heere Hertoch zal ontfan-
ghen ende begrepen zijn in dit Tractaet van Peys. Ende om te betoonen de
begeerte / die den voorsz Heere Hertoghe heeft / om den voorsz Alderchristelijc-
sten Coninc contentement te gheven / sal hem wederom restitueren ende leve-
ren de Stadt ende t'Casteel van Berre / binnen den tijdt van twee maenden / te
rekenen vanden dach ende date van desen teghenwoordighen / ter goeder trou-
wen / zonder eenich wtstel ofte difficulteyt / onder wat pretext het zoude moghen
wesen / ende zal de zelve plaetse weder ghestelt ende ghererestitueert worden by den
voorsz Heere Hertogh aen syne Majesteyt / oft den ghenen van synen twegen
hier toe gheordonneert / binnen den voorsz tijt preciis / in alzulcken state alst tegen-
woordelyc zal bevonden werden / zonder yet af te breecken oft te beschadighen
in eenigher maniere / ende zonder te pretenderen of te eysschen eenighe betalinghe
oft restitutie vande fortificatien aende voorzeyde Stadt oft Casteel ghemaect.
Nochte ooc t'gunt hy schuldich mach zijn aende Soldaten ende Oorlogsvolc daer
op zijnde. Daer op latende alle tgheschut daer op wesende / ende t'gunt daer op
was ten tijde vant innemen van t'zelfde / metten Cogels diemen bevinden zal daer
toe te zijn / ende die na de inneminghe daer by ghedaen moghen zijn.

XXIIII.

Mede is gheaccordeert ende overkomen dat de voorzeyde Hertoghe gheheelijc
ende al wt synen dienste verlaten ende abandonneren zal ter goeder trouwen den

Capiteyn la Fortune / weſende inde Stade van Suerre / int Lant van Bourgoengnien zonder hem noch andere die t'onrechte de voorſz ſtadt teghen de wille vanden Alderchriſteliſtē Coninc hebben beſeten / te doen eenighe hulpe / faveur ofte bijſtant in gheender manieren.

XXV.

Ende van alle andere differenten die tuſſchen den voorzeyden Heere Alderchriſtelijcſten Coninc ende den voorſeyden Heere Hertoghe van Savoyen zijn moghen / hebben de voorzeyde ghedeputeerden wt den name als boven gheconſenteert ende gheaccordeerdt tot voortganc vanden vrede / dat de zelve gheſteldt zullen werden aen onſen Heylighen vader den Paus Clement den viij. om de zelve te onderſoecken ende daer van by ſyn heylicheyt te diſponeren binnen een Jaer na date deſer / volghende t'antwoort vande voorſchreven Heere Koninc by gheſchrifte ghegeven / den vierden dach van Junius hier na gheinſereert. Ende alle t'gunt by ſyne Heylicheyt zal werden gheordineerdt / gheheelijc ende al ter goeder trouwen / te volkomen ende onderhouden zonder eenighe wtſtel ofte difficulteyt / onder wat pretext het zoude moghen zijn. Blyvende alle ſaken in alzulcken ſtate als die teghenwoordich zijn / zonder yet daer in te vernieuwen oft veranderen / ter tijt ende wijlen toe by onſen Heylighen Vader daer inne zal zijn ghediſponeert. Sonder dat ooc gheoorlooft is eenighe Schattinghen / contributie oft anders te ſtellen buyten de Landen die ghehouden worden voor d'eene ende d'andere partije.

XXVI.

Ende volghende deſen is overkomen ende geaccordeert dat van nu voortaen zal zijn een vaſten Peys / gheſtadighe vrientſchap ende goede nabuerſchap tuſſchen den bovenghenoemden Heeren Koninghen ende Hertoghe / heuren kinderen / preſent ende toecomende / haren Erfghenamen ende oiren / haren Rijcken / Landen ende Onderſaten / zonder dat ſy eenighe aenſlaghen d'een teghen d'ander zullen moghen maken op hare Landen oft onderſaten / om wat ſake / of onder wat pretext dat het zij.

XXVII.

De Onderſaten ende dienaers van d'eene ende d'ander zijde / zoo geeſtelijc als waerlijc / niet teghenſtaende dat ſy de contrarie partije ghedient hebben / zullen volcomelijc int ghebruyc van alle hare goederen wederkeeren / alles ghelijc hier voren vande Onderſaten ende dienaers van beyde Koninghen is gheſeyt / zonder dat het zelfde verſtaen zal moghen worden van de Gouvernementen.

XXVIII.

Soo vele aengaet de ghevanghen Chrijſchlieden zal ghebruyct worden / ghelijc tuſſchen beyde de Coninghen overkomen is / alzoo boven verhaelt is.

XXIX.

Ende zijn in alle hare poincten ende articulen beveſticht de Accoorden voor deſen ghemaect met wijlen den Alder-Chriſtelijcſten Koninc Henrijc de tweede / in het Jaer M. CCCCC. Lviij. tot Cambreſi / Carel de neghende ende Henrijc de derde / ende den voornoemden wijlen Heere Hertoghe van Savoyen / wt beſondert t'ghene by deſen accoorde oft ander is te niet ghedaen: Ende

volghens desen zal den voorzeyden Hertoghe van Savoyen met syne Landen/ Steden ende Onderzaten blijven een goedt neutrael Prince / ende ghemeen Vrient van beyde de voorschreven Koninghen / ende vanden dach af na de publicatie van desen teghenwoordighen Accoorde zal de koopmanschap tusschen heure Landen ende Onderzaten vry ende in aller verzekerthept worden ghedaen/volghende tzelve Accoort / ende ghelijc voor desen is ghebruyct gheweest. Ende zullen de poincten daer in begrepen onderhouden worden / zelfs in regard van de Officiers / die de voorschreven Heeren Koninghen ghedient hebben / zoo het by ander Accoort niet en is te niet ghedaen gheweest.

XXX.

Behout altoos den alderchristelijcsten Koninc van Vrancrijc aen hem ende syne Successeurs alle hun Recht ende Actie / die sy verstaen hun toe te komen / ter cause vande zelve Rijcken / Landen ende Heerlijcheyden / ofte anders om wat zake dat het zij / vande welcke door hem oft synen Voorzaten niet expressely c en is ghe renonceert / te doen vervolghen door vriendtlijcke middelen oft Justitie / ende niet door de wapenen.

XXXI.

In desen Pays ende Vriendtschap zullen zijn begrepen by ghemeen accoort ende consent vande zelve Heeren Catholijcke ende alderchristelijcste Koninghen (zoo sy daer in willen begrepen zijn. Inden eersten / vande zijde des Catholijcken Konincs / onsen heylighen Vader den Paus / den Heylighen Apostolischen Stoel/ den Roomschen Keyser / mijne Heeren de Eerts-Hertoghen syne Broeders ende Cousijns / hunne Rijcken ende Landen. De Keur Vorsten / Princen/ Steden ende Staten des heylighen Rijcs onder hun ghehoorsaemheyt staende/ den Hertoghe van Beyeren / den Hertoghe van Cleve / het Bisdom ende Landt van Luyc / de Zee-steden ende de Graefschappen van Oost-Vrieslandt. Ende zullen de zelve Princen afstaen van alle practijcken / belovende na desen gheene / in Christen-rijc ofte daer buyten / oft waert zoude moghen wesen voor te nemen / het welc zoude strecken tot na-deel vande Keyserlijcke Majesteyt / Leden ende Staten des Heylighen Rijcs / maer dat sy zullen bezorghen zoo veel in hen is/ de welvaert ende ruste des zelfs. Aenghesien de zelve Keyserlijcke Majesteyt ende syne Staten hun ter weder zijden verdraghen ende vriendelijcheyt metten voorschreven Heeren Catholijcke ende alder-Christelijcste Koninghen ende niet en zullen doen tot na-deel vande zelve. Ende van ghelijcke zullen daer inne zijn begrepen mijne Heeren de Gheconfedereerde der grooter Steden van Hoochduyts-landt / ende de Ligue Grises ende hunne Gheallieerde / de Koninghen van Polen ende Sweeden / den Koninc van Schotlandt / den Koninc van Denemarcken / den Hertoch ende Seigneurie van Venegien / den Hertoch van Loreynen/ den grooten Hertoghe van Toscane / de Republijcke van Genes ende van Lucques / den Hertoghe van Parma ende van Playsance / den Cardinael Fernese syn Broeder / den Hertoch van Mantoue / den Hertoch van Durbin / de Oversten vanden Huyse van Colomna ende Ursine / den Hertoch van Salmonette/

den Heere van Monaco / den Marquijs van Final / den Marquijs van Massa / den Heer van Plombin / den Grave van Sala / den Grave van Calorino/ om te ghebruycken ende ghenieten desen teghenwoordighen Peys met expresse verklaringhe dat den voorseyden Heere Alder-christelijcsten Coninc niet en mach directelijc of indirectelijc arbeyden deur hem of deur andere tot heurlieder prejuditie / zulcs indien den Alder-christelijcken Coninc yet pretendeerdt teghens hemluyden / zal tzelve moghen vervolghen voor de competente Rechters ende niet met fortse / in hoedanighe maniere dat het zy.

XXXII.

Ende van weghen den voorseyden Alder-Christelijcsten Koninck zullen begrepen wesen in dit teghenwoordighe Tractaet / indien sy daer onder begrepen zullen willen zijn / Onsen Hellighen Vader den Paus / den Heylighen Apostolischen Stoel / den Keyser / de ghecoren Princen / Steden / Ghemeenten ende Staten van den Heere Keyser / ende specialijc myn Heeren den Paltz-Grave / den Marquijs van Brandenburch / den Hertoch van Wirtemberch/ den Landt-Grave van Hessen / den Marquijs van Hainsbach / de Graven van Oost-Vrieslandt / de Zee-steden naer de Oude verbondtenisse / den Koninck ende Koninckrijcken van Schotlandt / naer de Oude Tractaten/ alliancien ende confederatien die ghemaeckt zijn tusschen de Koninckrijcken van Vranckrijck ende van Schotlandt / de Koninghen van Polen / Denemarcken ende Sweden / den Hertoch ende Seigneurie van Venegien / de Derthien Hooft-Steden van t'Verbondt vande Switsers / de Drye Ligues Grises / den Bisschop ende Heere van t'Landt van Valaye / den Abt ende Stadt van Sint Gal / Cloutemberghe / Milhausen / den Grave van Neufchastel ende andere Vereenichden ende Gheconfedereerden vande voorschreven Ligue / Myn Heere den Hertoch van Loreynen / Myn Heere den grooten Hertoghe van Toscane/ Myn Heere den Hertoghe van Mantoue/ de Republijcke van Lucques / den Bisschop ende Capittels van Mets / Tihoul ende Verdin / den Abt van Gozze / den S S. van Zedan / den Grave van l'Admirande. Welverstaende nochtans dat het consent twelcke den Catholijcken Koninc ghevende is in het begrijpen vande Graven van Oost-Vrieslandt zij zonder na-deel van het recht dat syne Catholijcke Majesteyt heeft aen hunluyder landen. Ghelijc ooc mede ghereserveert blijft de defensie / rechten / ende executien vande voorschreven Graven / dit alles met verklaringhe dat den voorschreven Catholijcken Koninc niet en vermach directelijc ofte indirectelijc aerbeyden deur hem ofte deur andere / tot hunlieder prejudicie / maer indien den voornoemden Heere Catholijcken Koninc yet pretendeert teghen henlieden / zal het zelve alleenlijcken vervolghen voor den Competenten Rechter / ende niet met fortce in eenigher manieren hoe het zij.

XXXIII.

Ooc mede zullen begrepen zijn in dit teghenwoordighe Tractaet die met ghemeenen consente vanden voorschreven Heeren Coninghen moghen werden ghekoren/ behoudelijcke dat ses Maenden na de publicatie van desen Tractate sy gheven zullen hun brieven van verklaringhen ende Obligatien als in zulcx byzonderlijc vereyscht,

XXXIIII.

Ende tot meerder verzekerthept vanden Pays ende van allen den pointten ende articulen daer inne begrepen / zal desen Tractate werden bevestighet / ghepubliceert ende gheregistreert int Hoff vanden Parlemente van Parÿs/ende in allen anderen Parlementen vanden Koninckrÿcke van Vranckrÿc/ ende Reken-kamere van Parÿs voorzept / ghelÿc als ooc bevesticht / ghepubliceert ende gheregistreert zal werden inden grooten Raedt ende andere Raden / ende Kamere vande Rekeninghe vande voorzeyde Heere Catholÿcken Koninc in syne Nederlanden/ al na forme ende inhouden vanden Tractate vanden Jare 1559. Dewelcke men zal doen expedieren aen d'een ende d'ander zÿde binnen drye Maenden na de publicatie van dit teghenwoordighe Tractaet.

XXXV.

In alle welcke pointen ende articulen boven ghenomineert / begrepen is allen den inhouden vanden Tractate gheaccordeert / ghepasseert ende ghestipuleert tusschen de voorschreven Ghedeputeerden wt den Naem als boven / dewelcke wt krachte van heurlieder macht / belooft hebben ende beloven midts desen / onder verbintenisse van allen ende eenen peghelÿcken van henlieder voornoemde Meesters goederen/ teghenwoordich ende toekomende / dat sy-luyden het voor-zeyde Tractaet onverbrekelÿcken zullen volkomen / ende het zelve hun doen approberen eñ daer van gheven eñ leveren d'een den anderen autentycke Brieven/ghetepckent ende bezeghelt / daer inne dit teghenwoordighe Tractaet gheinsereert zal zÿn van woorde tot woorde / ende dit binnen een Maent na den dach ende datum van desen teghenwoordighen / ten regarde vande voorzeyde Heeren alder Christelÿcsten Koninc / Cardinael Aertshertoghe ende Hertoch van Savoyen/ dewelcke Heere Eerts Hertoghe belooft heeft te furneren binnen tÿdt van drÿ Maenden ghelÿcke Brieven van Ratificatie/ vanden voorschreven Heere Catholÿcken Koninc. Ende hebben daerenboven belooft ende beloven de voorzeyde Ghedeputeerde wt den Name voornoemt / dat de zelve Brieven van ratificatie van de voornoemde Heeren Alder Christelÿcsten Koninc/ Cardinael Aertshertoghe ende Hertoch van Savoyen zÿnde ghefurneert / de zelfde Heeren Alder Christelÿcsten Koninc solemnelÿcken zweeren zal op het Kruys / Heylighe Evangelie / Canon vande Misse/ ende op heurlieder eere / in presentie vande ghene dien het hunlieden believen zal daer toe te committeren/ te observeren ende volkomen / ende achtervolghende ter goeder trouwen den inhouden vande voorschreven Articulen. Ende ghelÿcken eedt zal werden ghedaen by den Heere Catholÿcken Koninc binnen drÿ Maenden daer na ofte wanneer hy daer toe versocht zÿn zal. In kennisse der voorzeyder zaken hebben de voorzeyde ghedeputeerden dit teghenwoordighe Tractaet ghetepckent met heure Namen / in de Plaetse van Vrevin / den tweeden dach Mey/ Anno M. D. XCVIII.

De Articulen vanden Peys/ besloten op tCasteel van Cambresis / Anno 1559 / tusschen den alderhooghsten ende machtichsten Coninghen Philippus/ door de gratie Gods/ Catholijc Coninc van Spagnien / etc. ende wijlen Henric de II. van dier name/alderchristelijcste Coninc van Vranerijc.

De confirmatie vanden Accoorde ghedaen ende besloten tot Ryssel ende Cercamp.

Eerstelijc zullen de voorf. Heeren Coninghen/van weerden vast ende onverbrekelijcken onderhouden de voorf. Tractaten / ende malkanderen in alghemeynen Raedt assisteren.

1 Belanghende de restitutie der plaetsen van wedersyden onwettelijc bezeten/zal den Coninc die de zelve eerst overlevert/ wt des anderen Landt kiesen vier alzulcken Personagien tot Ghijselaers als hem goetduncken zal/ tot dat de restitutie ende vernoeghinghe ter anderer syden ooc ghesciet zij.

2 Don Charles/ Sone des Coninex van Spagnien/ zal ten houwelijcke hebben d'outste Dochter des Coninex van Vrancrijc / ende met haer tot een houwelijcke ghifte / vierhondert duysent Croonen.

3 Emanuel / den Hertoghe van Savoyen / zal ten houlijcken state nemen Vrou Margriete de suster vanden Coninc van Vrancrijc/ ende sal met haer ten houwelijc hebben drij hondert duysent croonen / de Coninc sal syn broeder weder ghevē het Hertoochdom van Berry syn leven lanc

4 Alle de plaetsen/ Steden/ Vryheden die de Coninc houdende is/ sullē gherestitueert worden aenden selven Hertoghe / behalven dat de Coninc van Vrancrijc sal houden 5. Jaren lanc vijf steden int lant van Piemont/ te weten Turrijn/ Anguerij/ Chinas / Quiers / ende de nieuwe stadt Vaste metten stercheden en jurisdictien vanden selven / binnen welcken tijt de Coninc sal affghaen alle syn rechten vanden selven steden.

5 Desghelijcx sal de Coninc van Spagnien behouden twee plaetsen ende steden in Piemont/ te weten: Versselle eñ Aste / de welcke hy restitueren sal met allen jurisdictien eñ rechten als de Coninc van Vrancrijc tsyne overleveren sal

6 De Coninc van Spagnien zal den Coninc van Vrancrijc weder gheven Sinte Quintijn/ Han ende Chatelet/in alzulcker voeghen ende manieren als die zijn/wt ghenomen tgheschut ende victaille : Daer teghen zal den Coninc van Vrancrijck weder gheven Didenhoven of Theonville / Mommedy / Mays ende Marienborch met de zelve conditien als voren.

7 Hy zal ooc wedergheven den Bisschop van Luyc/ Billo/ met alle tgene dat hy mach vanden voorf. Heer onder hem hebben oft houden.

8 Aengaende de stadt van Yvois/ die zal den Coninc van Vranrijc de mueren eñ stercten doen af worpen ende te niet doen / in recompentie van Terouane / eñ men zal daer gheen stercte meer timmeren.

9 Terouaen is den Coninc van Vranrijc weder ghegheven in alder manieren eñ vrijheden alst te voren was gheweest / behalven datmen gheen stercte daer maken en zal op die aerde.

10 Het MarcGraefschap van Montferat zal keeren totten Hertoghe van Mantua/ende de plaetsen zullen tot hem weder ghekeert worden van beyde der Coninghen weghen/behalven dat sy tgheschut eñ victalie wtvoeren zullen/ eñ ist dat hen lieden goetdunct/zoo zullen sy de stercten af worpen die sy hebben doen maken.

11 De Charloisen begheven hun weder onder den Coninc van Spagnien.

12 De Baliage van Hesdijn met alle rechten ende vryheden / die komen weder onder den Coninc van Spagnien / zonder den Coninc vã Vrancrijc eenighe jurisdictie daeraen te hebben/ met alle fortressen ende stercten der zelver.

13 Het Graefschap van S. Pol/ zal ghehouden worden by Mevrouwe vã Touteville/ midts behoudende de twee Coninghen hunne gherechticheden / de welcke af-doende/ zal de Coninc Philips de souvereynitept behouden.

14 De Fransoysen zullen Calis behouden den tyt van acht Jaren/daerna zullẽ syt d'Enghelsche wedergheven : ende voor ostagie van tzelve/zal de voorf. Coninc van Vranrijc wtheemsche Borghen stellen voor eẽ Milioen gouts/ende beneffens dien eenighen alzulcken van synen Heeren zeynden in Enghelandt / als sy zullen verkiesen/die aldaer blijven zal tot na de restitutie der voors stadt van Calis/ende zal de Coninc van Vrancrijc alle syne gherechtichept die hy daeraen zoude mogen pretenderen / daermede afstandt doen ende quyten.

